MIHAELA SECRIERU

APOZIȚIA – NOI TAXINOMII STRUCTURALE. ABORDARE DESCRIPTIV-TEORETICĂ

0. Introducere

Vestigiu peren al limbii, adică vechi şi actual în acelaşi timp, apozarea reprezintă, după coordonarea şi subordonare, cel mai productiv mecanism sintactic prin juxtapunere al unei limbi, care facilitează nevoile de comunicare, tocmai datorită maleabilității aduse de simpla alăturare a doi termeni. În situația apozării, legăturile *in voce* succed legăturilor sintactice *in mente*, prin coreferențialitatea care activează semantica, sintactica şi pragmatica enunțului sintactic. Imediat ce gramaticienii au observat complexitatea problematicii aduse de actualizările apoziției şi curând după acceptarea apoziției ca o specie de subordonare, lingviştii au început să reconsidere statutul sintactic al acestei funcții şi al raportului sintactic aferent. Direcțiile de investigare a apoziției şi a raportului sintactic apozitiv au vizat mai întâi statutul apoziției, ne referim acum la sintaxa românească, apoi imediat, dacă nu, uneori, simultan, au fost investigate clasificările după criteriile moştenite, dar şi novatoare, ceea ce a dus la două tipuri de taxinomii româneşti ale apoziției: clasificări clasice şi moderne, existând, firește, pentru fiecare dintre ele, certe limite teoretice şi interpretative. În acest context care permite încă amendamente, credem că pot fi propuse noi taxinomii structurale ale apoziției, ceea ce vom face în lucrarea de față. Vom proceda, succint, mai întâi la o reconsiderare a statutului teoretic al apoziției, pentru că acesta este consubstanțial clasificărilor şi criteriilor implicite.

1. Statutul apoziției în sintaxa românească

Versatilitatea funcției sintactice de apoziție este atât de mare, încât ea a fost asimilată nu doar epistemologic cu subordonarea, coordonarea, ci şi, mai nou, cu incidența (GALR 2008, p. 655), fapt care ne constrânge pentru început să ne precizăm punctul de vedere. Vom reenunța teoriile care au circulat în lingvistica românească privind apoziția. Prima teorie (T_I) este cea prin care se consideră că apoziția este o funcție sintactică subordonată de tip atribut/iv. Teoria a doua (T_{II}) priveşte individualizarea raportului apozitiv, numit uneori de „referință" sau de „echivalență", şi a apoziției față de celelalte raporturi sintactice în general şi față de raportul sintactic de subordonare în special. Teoria a treia (T_{III}) accesează ipoteza includerii raportului apozitiv în cel de coordonare, această specie de raport coor-

DACOROMANIA, serie nouă, XXIV, 2019, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 155–168

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

dinativ fiind una de tip explicativ. Ultima teorie (T_{IV}) inferează din T_{III}, şi anume, dacă apozarea este doar o coordonare, logic ar trebui să admitem anularea ideii de raport sintactic generator de funcţii sintactice şi să îl considerăm mai curând o realitate semantică, un raport semantic, o nonfuncţie sintactică. Evident aceste teorii au produs şi încadrarea apoziţiei fie între clasificările atributului substantival, fie ale coordonării, fie au creionat în linii mari posibile realizări semantico-sintactice, fie au descris prin atribute categoriale diverse tipuri de apoziţii, mai ales în baza conţinutului sintactic denotativ şi mai puţin în baza conţinutului sintactic categorial, structural, ori a conţinutului sintactic funcţional. În ceea ce ne priveşte, aşa cum am demonstrat în toate lucrările noastre în care am abordat problematica apoziţiei[1], există suficiente argumente obiective pentru ca apoziţia şi raportul sintactic apozitiv, generator al acestei funcţii sintactice, să fie considerate autonome, *in se* şi *per se*, în baza trăsăturilor de formă sintactică şi de conţinut sintactic şi a opoziţiilor aferente. Nu toţi lingviştii români care s-au ocupat de problematica apoziţiei au emis însă şi puncte de vedere taxinomice.

2. Taxinomii clasice şi moderne. Limite taxinomice

Sub acest titlu, vom avea în vedere mari lucrări monografice româneşti de gramatică generală, care au ca trăsătură caracterul analitic şi sintetic prezumtiv generalizant al lucrărilor, articolelor şi studiilor apărute anterior, respectiv ne aşteptăm să consemneze critic şi cumulativ toate clasificările pertinente existente în literatura de specialitate de până la apariţia lor. Ca repere temporale, de selectare a acestor lucrări, am considerat anii estimativi ai apariţiei celor patru teorii sintactice expuse mai sus asupra apoziţiei, respectiv, T_I: perioada 1954–1970 (GA 1954, vol. II, p. 93–98; Şerban 1970, p. 179–185), T_{II}: perioada 1963–1974 (GA 1963, vol. II, p. 128–130) la care adăugăm şi anii 2005 (GALR 2005, vol. II, p. 619–631), T_{III}: perioada 1990+ (Hodiş 1990, p. 60–70; Diaconescu 1989, p. 128–206), T_{IV}: perioada 1997+ (Irimia 1997, p. 509–519), lăsând deschisă lista opţiunilor teoretic-cronologice de analiză a acestor clasificări prin lucrările de referinţă care le consemnează.

Vom itera doar, conceptual sau terminologic, aceste clasificări, deoarece redarea descrierilor *in integrum* ar risca să facă din expunerea de faţă un excurs foarte lung cu aspect conspectiv. Saltul teoretic între primele GA, 1954 (vol. II, p. 93–98) şi 1963 (vol. II, p. 128–130), în ceea ce priveşte clasificarea apoziţiei, este practic inexistent; în ambele avem tipurile structurale: apoziţia simplă (exprimată prin substantive şi pronume) şi apoziţia dezvoltată (sintagmatică, substantiv plus determinanţi), în 1966 fiind adăugată şi propoziţia apozitivă, iar la „funcţiunile" apoziţiei din 1954, redenumite drept „valori" (din cauza unei posibile

[1] Ne referim la teoriile noastre asupra existenţei raportului apozitiv, reluate în *Nivelul sintactic al limbii române* (Secrieru 1998) şi în ediţiile revizuite (2007, 2009), precum şi în alte lucrări publicate în diverse reviste de specialitate.

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

tautologii reconstituibile ‘funcție care are funcțiuni’), găsim reformulări descriptive în 1963. Nici GALR 2005 (vol. II, p. 619–631), socotită noua gramatică academică, nu aduce clasificări notabile, ci doar augmentări la nivelul terminologiei (apoziție simplă, nominală, verbală, şi complexă, plus propoziția apozitivă), „funcțiunile” şi/sau „valorile” fiind redenumite „tipuri semantice” şi reduse de la cinci (sau şase, la unii autori) la doar trei. Nici speculațiile teoretice privind asemănările dintre apoziție şi numele predicativ şi ale raportului apozitiv cu cel de incidență[2] nu produc efecte cuantificabile la nivelul clasificărilor. Sintetizând pentru întregul spectru de inventare, putem observa, totuşi, că toate clasificările structurale prezente în aceste lucrări monografice de referință vizează caracterul simplu, sintetic sau dezvoltat, complex, intra- şi inter-propozițional, mai puțin caracterul sintagmatic ori frastic, spectru care capătă descrieri tot mai largi în timp, exhaustivitatea descriptivă dorită pentru materialul limbii române atingând-o, în opinia noastră, Ion Diaconescu, în lucrarea sa din 1989 (p. 128–206), dar şi în cea din 1995 (p. 328–379), unde găsim următoarea taxinomie: apoziția-parte de propoziție, cu subclasificările: apoziția simplă (nominală, pronominală, adjectivală, adverbială, interjecțională), directă şi indirectă; apoziția-sintagmă, apoziția dezvoltată, apoziție neizolată, apoziție antepusă, apoziția-propoziție, cu subclasificările: apozitive principale, apozitive secundare, apoziția sintetică şi apoziția analitică (analitică descriptivă şi descriptivă de tip analitic), precum şi apoziția-frază; de asemenea, se revine la termenul funcții pentru „tipurile semantice”, care la I. Diaconescu sunt patru (1. denominativă, 2. descriptivă, 3. calificarea, 4. identificarea), completate însă de alte trei mari semanteme, care vizează mecanismele coreferențialității: corecția, reluarea, repetiția, astfel încât doar din simpla expunere a numelor de inventar ale acestor clasificări, întinse pe 178 de pagini, se poate observa complexitatea şi unicitatea acestei funcții sintactice. Terminologia lingvistului amintit surprinde diferențieri subtile între diversele actualizări (cf. simplă *vs* sintetică, dezvoltată *vs* sintagmă *vs* analitică ş.a.), greu decidabile ori intuibile ca sens, dar amalgamarea criteriilor morfologice cu cele structural-sintactice şi cu cele de sens, uneori sincretic şi indistinct, le face greu manevrabile în practica analizei curente.

3. Noi taxinomii structurale

Ajunşi în acest punct, credem că toate considerațiile iterate trebuie completate şi cu anumite principii procedural-sintactice care au orientat şi au ghidat, presupunem, stabilirea cu acuratețe a tipurilor structurale ale acestei funcții sintactice numite apoziție, generată de raportul sintactic apozitiv, toate aplicate cu scopul unei descrieri şi al unei analize sintactice fără rest. Presupunem că acestea au fost:

– principiul simetriei (între apoziție şi propoziția apozitivă);

[2] „Caracterul suprimabil, mobil, sau relativa independență sintactică a termenilor în cadrul enunțului sunt trăsături care apropie structurile apozitive de categoria construcțiilor incidente sau detaşate, turnuri de frază cu trăsături semantice şi sintactice particulare” (GALR 2005, p. 619).

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

– principiul opoziţiilor categoriale (trăsătură cu trăsătură) – 1:1;

– principiul exhaustivităţii sau al epuizării tuturor variantelor combinatorice posibile (un principiu omniprezent în toate nivelele, respectiv limba tinde să epuizeze toate posibilităţile combinatorii cu sens gramatical, marcat prin formă gramaticală);

– principiul necontradicţiei în termeni şi în obiect (o aplicare sintactică a principiului *toto et soli definito*);

– principiul unicităţii[3] sintactice (pe care noi l-am defini ca faptul că o funcţie sintactică este unic specializată în raport cu un conţinut categorial[4], dacă o privim la nivel teoretic, dar reduplicabilă prin mijloace mixte prin alte forme categoriale);

– principiul multiplicităţii (o funcţie sintactică poate cunoaşte realizări paradigmatice multiple: sintetice, sintagmatice, propoziţionale şi chiar frastice);

– principiul consistenţei sau omogenităţii logice a interpretărilor, care este un principiu de metodă extrem de necesar (toate judecăţile trebuie să fie conduse unitar, aplicate unitar, fără schimbarea criteriilor, interpretărilor, după sentimentul lingvistic al autorului sau în favoarea unei tradiţii interpretative).

Trebuie adăugată, de asemenea, legea necontradicţiei, care spune că, dacă într-o demonstraţie există o contradicţie, o incongruenţă, o inconsistenţă, o fractură de logică, ori aceasta trebuie exclusă, ori toată teoria bazată pe ea este caducă şi de drept conduce la falimentarea ei totală, lege care, în opinia noastră, nu este aplicată cu rigoare în lingvistica românească nici în situaţia teoretizării apoziţiei.

Referindu-ne la mecanismul opoziţiilor (*supra*, principiul opoziţiilor categoriale 1:1), remarcăm că în situaţia apoziţiei este necesar un sistem de opoziţii în principal faţă de atribut, cu realizările sale, şi, de asemenea, faţă de complement, cu realizările sale, date fiind actualizările nominale şi verbale ale apoziţiilor, precum şi propoziţionale (restul opoziţiilor posibile rămânând încă de definit, fiindcă există şi realizări sintagmatice şi frastice ale funcţiei sintactice de apoziţie). În ceea ce priveşte comparaţia dintre atribut şi apoziţie, vom remarca că, pe de o parte, există criterii consubstanţiale intrinseci, care vizează prin ceea ce se exprimă atât atributul cât şi apoziţia din punct de vedere morfologic, ambele clasificate în nominal/respectiv substantival, adjectival, pronominal, adverbial, verbal, interjecţional. Opoziţiile taxinomice 1:1 arată că aici a fost respectat principiul exhaustivităţii sau al epuizării tuturor variantelor combinatorice posibile, de unde şi clasificarea generică de mai sus. Pe de altă parte, există criterii extrinseci, care vizează particularităţi morfologice de orice tip ale termenilor supraordonanţi, regentul verbal sau antecedentul verbal, care pot genera şi alte opoziţii taxinomice. De exemplu, complementul este cerut de un regent verb în general (complementul direct cerut de verb tran-

[3] Acest principiu, după prima lui consemnare pe care o găsim la D. D. Draşoveanu (1971, p. 325), a fost reenunţat în GALR oarecum ambiguu, fiind acel principiu „potrivit căruia nu pot apărea două compliniri de aceeaşi natură în acelaşi domeniu sintactic” (2005, p. 10), aplicat apoi concret doar la teoretizarea şi justificarea categoriei complementului secundar.

[4] Pentru descrierile privind conţinutul sintactic, divizibil în conţinut funcţional, conţinut categorial şi conţinut denotativ, vezi Secrieru 1998, p. 41; 2007, p. 56–57.

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

zitiv), de interjecție, de verb la participiu etc., dar apoziția verbală nu mai este descrisă sub aceste criterii, ci poate fi (1) la un antecedent verbal şi (2) la unul nominal. Totuşi. principiul 1:1 nu înseamnă, în situația apoziției, că un antecedent nominal va fi exclusiv bază pentru o apoziție nominală, şi un antecedent verbal va fi exclusiv baza unei apoziții verbale, apoziția comportându-se şi unilateral, dar şi mixt. Atraşi de principiul simetriei şi al puternicului paralelism între realizările atributului, pe de o parte, şi ale complementului, pe de altă parte, uneori ne scapă din vedere că apoziția poate mixa aceste două ipostaze, de unde şi unicitatea ei între funcțiile sintactice.

Dăm un exemplu, doar pentru situația 3, de mixaj bază nominală–apoziție sintagmatică:

> [1] „Vedem că am fost creați ca ființe libere: aici stă forța alegerii, a deosebirii duhurilor/, cum spuneau cei vechi" (*Dialog exclusiv Lapunkt*, 2017).

În exemplul de mai sus, apoziția difuză la nivelul structurii de suprafață, [*aici stă forța alegerii*], este obținută sintactic din evitarea repetiției prin mecanismul de substituire a bazei [*ca ființe libere*] cu o parte de vorbire inedită, alta decât cea consonantă, aici, de exemplu, cu un adverb. Reconstituirea logicii textului care conține apoziția repetitivă este următoarea:

> [2] *„Vedem că am fost creați ca ființe libere: [acelea sunt ființele libere, anume în care, ori respectiv] aici stă forța alegerii, a deosebirii duhurilor, cum spuneau cei vechi".

Observăm cum intervine o încălcare în mică măsură a principiului *toto et solo definito*, dar şi a principiului necontradicției în termeni şi în obiect, în favoarea exhaustivității de manifestare a unei realități (triangulat cu principiul multiplicității), care – pentru a creşte şi a se întări – va tinde totdeauna să epuizeze toate posibilitățile combinatorii oferite de un substrat. Evident, şi principiul multiplicității poate oferi un plan de clasificare în funcție de ideea de unitate sintactică, cum spuneam o funcție sintactică poate cunoaşte realizări paradigmatice multiple: sintetice, sintagmatice, propoziționale, frastice şi chiar transfrastice.

3.1. Criterii de clasificare a apoziției

În primul rând, trebuie să facem distincția clară între criterii intrinseci de clasificare a apoziției, cele care privesc actualizările apoziției privite static, şi criteriile extrinseci de clasificare a apoziției privite dinamic, respectiv care iau în discuție natura antecedentului, contextul sintactic şi alți factori descriptivi care pot face diferența între un tip sau altul de apoziție. În interiorul fiecărui tip de clasificare trebuie să operăm şi cu alte criterii suplimentare, dacă acestea se impun din practica observației empirice, până la epuizarea descrierilor taxinomice posibile. Această proiecție modelată teoretic este ponderată din punct de vedere practic prin confirmarea prin exemple, dar în articolul de față nu vom apela constant la exemple, pentru că scopul lucrării este unul de modelare teoretică.

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

Notă. Observăm, în avans, că, deasupra criteriilor intrinseci şi a criteriilor extrinseci de clasificare a apoziției, stă supracriteriul privitor la planurile sintactice ale comunicării, respectiv planul comunicării directe, planul comentariilor la comunicarea directă (al incidenței), planul comunicării apelative şi planul comunicării interjecționale în care se poate actualiza apoziția. Avansăm aici doar un exemplu generic:

„Vasili Grossman nu e de aceeaşi părere. La sfîrşitul descrierii pe care o face celor patru feluri de turnători[bază] („cele patru Iude”[apoziție în planul incidenței]), el pune problema vinovăției, a responsabilității pentru comportamentul josnic specific multor oameni care au trăit în comunism” (Iamandi 2017).

Această clasificare primară supraordonantă poate şi trebuie să țină cont, în subsidiar, atât de realizările bazei, cât şi de cele ale apoziției, dar, dată fiind descrierea extinsă, ne vom ocupa în alt articol de acest aspect taxinomic.

3.1.1. Criterii intrinseci de clasificare a apoziției

Primul criteriu intrinsec este cel referitor la tipul şi numărul unităților prin care se exprimă funcția sintactică de apoziție. Acesta este un criteriu semi-morfologic şi preponderent sintactic, pentru că poate merge în descriere nu atât pe convenția similară aplicată atributului nominal-verbal în funcție de unitățile morfologice care stau sub funcțiile sintactice exprimată printr-un cuvânt morfologic, ci surprinde caracteristica specifică a apoziției, anume că ea este în plan sintactic o funcție sintactică raportată la o altă funcție sintactică. Faptul că această caracteristică aparține ideii de unitate sintactică este confirmat prin aceea că apoziția are ca bază de actualizare toate unitățile sintactice ale limbii, de la cea simplă, funcția sintactică[5], la cele superioare, iar vechile considerații care raportează natura apoziției la un regent morfologic trebuie abandonate, fiindcă reduc apoziția la o funcție de tip subordonator, de unde şi contradicțiile consecutive acestei abordări.

Iată cum este necesar să apară modelul paradigmatic sintactic al apoziției, considerată *in se* şi *per se*:

APOZIȚIE exprimată prin:

(1) funcție sintactică[6]
(2) sintagmă
(3) propoziție
(4) frază
(5) transfrază.

Acceptarea acestui punct de vedere, după cum afirmam, transformă în caduce clasificările anterioare ale apoziției după modelul atributului (aşa cum se vorbeşte în literatura de specialitate despre apoziție substantivală, pronominală, adjec-

[5] Pentru teoria funcției sintactice ca unitate sintactică minimală a nivelului sintactic al limbii, vezi subcapitolul **1.7.** *Conceptul de funcție sintactică*, în Secrieru 2007, p. 54–67.

[6] Faptul că poate fi exprimată printr-un cuvânt morfologic nu are relevanță, ci înseamnă respectarea principiului (1:1), cu amendamentele posibile (locuțiuni lexicale de diverse tipuri).

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

tivală, adverbială etc.), deşi acest aspect taxinomic poate fi luat şi el în discuție, dar doar dacă ne referim la strict la posibilitățile combinatorice între părțile de vorbire care intră într-un raport sintactic de tip apoziție, prin coreferențialitate cu alte părți de vorbire care servesc drept bază[7].

Această clasificare este consistentă cu propriul statut sintactic al apoziției, fiindcă ține cont de însăşi demonstrația istorică a existenței raportului sintactic apozitiv şi a acestei funcții sintactice, dublarea, copierea, identitatea apoziției cu funcția sintactică a antecedentului (Mitran 1963, p. 36–45). Acesta poate fi considerat fie un efect al principiului sintactic al transpozabilității (Stati 1972, p. 20), dar mai curând un efect al comutării paradigmatice între cei doi membri ai raportului sintactic apozitiv: baza sau antecedentul şi apoziția, prin procedeul cosubstituției (substituției reciproce). Fiecare dintre realizări cunoaşte aspecte interesante, de aceea le vom discuta în cele ce urmează.

3.1.1.1. Apoziția – funcție sintactică

Aici avem două situații distincte, la fel de importante şi la fel de productive sintactic: I. apoziția este o funcție sintactică, dar, conform teoriei, apoziția va îndeplini simultan şi orice altă funcție sintactică sau realizare a funcției sintactice pe care o poate avea antecedentul şi II. apoziția se va putea actualiza şi ca funcție autonomă, în condițiile în care nu este marcată formal prin aceleaşi mărci ca şi baza sa.

Situația I. Aici vom include următoarele tipuri, privite ca invariante teoretice, indiferent prin ce parte de vorbire este exprimată baza apoziției şi prin ce parte de vorbire este exprimată apoziția. Aceste actualizări (1+1) se realizează doar în condițiile în care apoziția este marcată formal prin aceleaşi mărci ca şi baza:

I_1 Apoziție + subiect
I_2 Apoziție + apoziție
I_3 Apoziție + atribut
I_4 Apoziție + complement direct
I_5 Apoziție + complement indirect
I_6 Apoziție + circumstanțial
I_7 Apoziție + cumul de funcții sintactice (care conține şi apoziția-nume predicativ”),
I_8 apoziția + funcție sintactică zero[8].

Nu trebuie să demonstrăm existența acestor invariante, pentru că ele au fost exemplificate intens în literatura de specialitate (Diaconescu 1995, p. 331). Exemplificăm doar Invarianta 7**,** apoziție + cumul de funcții sintactice (apoziția – falsul „nume predicativ”), pentru că este o situație taxinomică nouă, ilustrabilă prin exemplele:

[7] Acest aspect a fost tratat pe larg în articolul nostru despre structuri apozitive la nivel intrapropozițional (Secrieru 2018, p. 107–120).

[8] Teoretizarea funcției sintactice zero este o necesitate care ține de sistemul de opoziții în care se înscriu funcțiile sintactice: funcții sintactice concrete *vs* funcții sintactice abstracte (zero sau negative).

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

[3] „Și doar atât[baza CFS] va rămâne din mine – o pată[apoziție+CFS]” (Radulian 2016).

[4] „Fără Dumnezeu[baza] ca țintă[apoziție+CFS („complement al calității”)], avem doar libertăți negative [...]” (*Dialog exclusiv Lapunkt*, 2017).

Din acelaşi motiv, exemplificăm Invarianta 8, apoziția + funcție sintactică zero, care este reprezentată prin exemple unde apoziția, ca şi baza, sunt exprimate prin părți de vorbire care îşi pierd contextual conținutul funcțional:

[5] „Priviți-mă, zorilor[bază fs Ø], fetelor[apoziție fsØ] bune! Jur pe legendele voastre, pe lume: mi-a îmbobocit toată suflarea, mi-a înflorit țipătul, palmele, marea” (Radulian 2018).

Situația II. Este cea în care apoziția, în condițiile în care nu este marcată formal prin aceleaşi mărci ca şi baza sa, se va actualiza fără a replica funcția bazei, ci doar ca funcție sintactică autonomă. Marca apoziției în această situație este nominativul. Această situație este ilustrată prin exemplele de mai jos şi altele asemenea:

[6] „Elif Shafak[baza] /, o scriitoare[apoziție] fabuloasă, înțelegătoare, dar cu inima ruptă pentru țara[baza apoziției] / ei, Ø Turcia[apoziție]” (Miroiu 2017a).

[7] „Aşa m-am hotărât să mă duc la olimpiade. Numai că pentru clasa a cincea se organiza doar olimpiada de matematică,[baza AT subst prep., Ac] / Ø materie[apoziție, N] la care nu străluceam deloc; fizica şi chimia apăreau în clasa a şaptea, iar literatura abia în primul an de liceu” (Sima 2017).

[8] „Era un mare scandal, am fost proclamat ca dezertor,[bază apoziției CFS („complement al calității”) (în Ac.)] un trădător[apoziție (în N)] (Grădinaru 2017).

Având în vedere combinațiile multiple dintre bază şi apoziție, vom observa că aceste situații de mai sus, omogene din punctul de vedere al exprimării prin funcții sintactice a apoziției, sunt descrieri limitate, în detrimentul practicii enunțurilor sintactice care ne arată cât de sistematic complexe sunt, în fapt, actualizările apoziției.

3.1.1.2. Apoziție-sintagmă

Apoziția-sintagmă este o realitate teoretizată aproape unanim, dar, când se doreşte stabilirea funcției sintactice a sintagmei ca întreg, gramatica tradițională constată că nu are instrumentele necesare şi imbatabile ale unei astfel de încadrări, astfel încât intră în contradicții interpretative.

[9] „Profesoara de matematică[baza sintagmatică a apoziției] de la şcoală, tovarăşa Cristache[apoziție sintagmă], era îngrozitor de rea şi, pe deasupra, era cocoşată − o poreclisem Coco −, ceea ce nu mă îmbia deloc să mă apuc de matematică. Asta, spre deosebire *de* doamna Mirică[baza apoziției], profesoara de literatura română[apoziție sintagmă], o frumoasă brunetă cu ochii verzi,[apoziție sintagmă] care m-a fascinat în şcoală şi chiar mulți ani după aceea” (Sima 2017).

[10] „Magda Grădinaru: Cititorii dumneavoastră din perioada comunistă înțelegeau mesajele disimulate[bază sintagmatică a apoziției], critica ascunsă?”[apoziție sintagmatică] / (Grădinaru 2017).

Dată fiind acceptarea realizării apoziției prin sintagmă, ea trebuie considerată apoziție-sintagmatică, putând cumula şi funcțiile sintactice ale bazei, cf. apoziție-sintagmatică-complement direct în exemplul [10] ş.a.m.d.

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

3.1.1.3. Apoziție propoziționlă

Demonstrăm existența acestei realizări prin exemplul de mai jos:

[11] Singurul lucru pe care trebuia să îl faci era să taci din gură,[bază propozițională a apoziției] / să nu spui nimic.[apoziție propozițională tip cumul (apozitivă + PCFS) 5] /

3.1.1.4. Apoziție-frază

Această funcție frastică este tot mai prezentă în teoriile specialiştilor, pentru că este tot mai prezentă şi în sintaxa enunțurilor limbii române contemporane. Ea se poate actualiza în raport cu orice bază, ca în exemplele de mai jos:

[12] „ION VIANU, scriitor şi medic psihiatru: „Trebuie să te reții. Din păcate! Mi-aduc aminte că Eugen Ionescu mi-a spus odată: Cea mai interesantă literatură sunt memoriile. Sau jurnalele. Dar, din păcate, trebuie să spui totul, fiindcă, dacă-ncepi să filtrezi, nu mai rămâne nimic. Sau se duce tot ce este interesant. Pe de altă parte, trebuie să spui totul, /dar nu trebuie/ să fii prea narcisic,[baza]/ adică să spui totul/ numai ca să te pui în valoare pe tine[frază apozitivă] /" (Popescu 2017).

[13] „Şi apoi mai trebuie să ținem seama de încă două lucruri,[baza] / şi anume că un electorat la fel de mare ca al PSD-ului nu a votat/, iar un alt electorat la fel de mare a fost în străinătate / şi e împiedicat/ să voteze, dintotdeauna[frază apozitivă] (Cincea 2017).

3.1.1.5. Apoziție-transfrază

Această actualizare este realizată prin tipuri de enunțuri sintactice reperate la nivelul limbii române, dar care nu pot fi descrise la nivel sintactic ca propoziții, nici ca fraze, pentru că ele conțin şi părți de propoziție sau fraze izolate de context, ori incastrează alte planuri sintactice (al incidenței, al comunicării apelative sau al comunicării interjecționale), situație tot mai des întîlnită în limba română contemporană, ca în exemplele de mai jos:

[14] „*Victim blaming* e un fenomen care a fost studiat de psihologi şi despre care se vorbeşte mult./ Prin alte părți./ Concluzia la care s-a ajuns este că oamenii învinovățesc victimele pe baza ipotezei lumii juste[baza apoziției]./ √Ne încăpățânăm să credem că trăim într-o lume corectă şi, ca atare, nimic rău nu i se poate întâmpla unui om corect.[transfrază apozitivă]" (Ion 2017).

√[adică]

3.1.2. Criterii extrinseci de clasificare a apoziției

Fiind o funcție sintactică bazată pe coreferențialitatea[9] termenilor implicați în raportul sintactic care o generează, va trebui să avem în vedere, în stabilirea clasificărilor posibile, respectiv a subtipurilor, şi cea de a doua ramură paradigmatică a bazei sau antecedentului, în raport cu cea a apoziției. Vom discuta în paragrafele următoare toate aspectele taxinomice care se impun.

[9] Termenii implicați în raportul apozitiv sunt legați lingvistic consubstanțial, semantic sau denotativ, dar şi extralingvistic, ostensiv, aspect numit coreferențialitate. Unii specialişti numesc această legătură „bloc referențial" (GALR 2008, p. 656).

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

3.1.2.1. Baza apoziției

O primă clasificare structurală a bazei priveşte, ca şi în situația apoziției, tipul unităților sintactice conform figurării grafice de mai jos:

BAZĂ	APOZIȚIE
(1) funcție sintactică	(1) funcție sintactică
(2) sintagmă	(2) sintagmă
(3) propoziție	(3) propoziție
(4) frază	(4) frază
(5) transfrază	(5) transfrază

Dar la fel de important este si numărul unităților cu rol de bază implicate, pentru că este un aspect productiv, care multiplică consistent prezența acestei funcții sintactice în limbă, de aceea acest criteriu se aplică pentru realizările din întreaga paradigmă sintactică a bazei şi pot fi omogene sau mixate unele cu altele. Aceste criterii apar triangulate, astfel încât câteodată pot fi ilustrate prin aceleaşi exemple.

1. Criteriul bazei subclasifică funcția de apoziție-funcție sintactică în apoziții cu baza unară sau apoziții cu baza multiplă, ca în exemplele:

a. apoziții cu baza unară sau simplă:

[15] „Iar cea comunistă a fost la fel[baza unară], ostilă[apoziție] față de Europa” (Grădinaru 2017).

[16] „În ochii mei (după ce am pus şi alte feluri de diagnostic), răul major al României e moral[bază]: invidia[apoziție]” (Baconsky 2017).

b. apoziții cu baza multiplă:

[17] „Comunism, tranziție, lungi dictaturi[bază multiplă]: *amalgamul*[apoziție] ideal pentru prăbuşirea admirației şi colapsul unei axiologii verticale” **(**Baconski 2017**)**.

[18] „Cînd vedeam aici[1]/ cum **arată** o farfurie cu mîncare[2]/, cum îți vorbește un chelner[3]/, cum arată ambientul[4]/[propozițiile 2,3,4 = bază propozițională multiplă], toate astea[apoziție sintagmatică] mi s-au părut o jignire[bază] întinsă pe 30 de ani: jignirea individului[apoziție sintagmatică 5]/ (Adameşteanu 2014).

2. Tot după criteriul bazei avem apoziții cu baza sintagmatică:

[19] „În aceeaşi zi, zece ani mai târziu, la penitenciarul Râmnicu Sărat, una din temnițele cele mai de temut ale României, murea un alt fruntaş țărănist[bază], Ion Mihalache[apoziție], care fusese condamnat la închisoare pe viață. A fost aruncat, dezbrăcat, într-un cimitir mlăştinos, astfel că osemintele sale nu au fost niciodată identificate” (Cincea 2019).

3–5. Pentru restul realizărilor bazei, respectiv apoziții cu baza propozițională, invocăm exemplul [11] *supra*, la fel pentru apoziții cu bază frastică, exemplul [12] *supra*, iar pentru apoziții cu baza transfrastică, aducem în discuție exemplul:

[20] „**Ce** avem noi, înaintea noastră? Avem **o țară** care se depopulează, [...] √ foarte mulți oameni capabili au plecat, iar cei care, eventual, virtual – pentru că, în realitate, nimeni nu vrea să vină aici –, cei care, virtual, ar vrea să se stabilească aici sunt primiți foarte prost. Această fobie față de ceea ce este străin, teoria complotului, sunt

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

lucruri absolut primejdioase şi, în cele din urmă, duc la pustiirea unei naţiuni" (Popescu 2017). √ [adică]

3.1.2.2. Apoziție postpusă şi antepusă, în raport cu baza

Aici avem în vedere topica apoziției în raport cu baza, ceea ce poate duce la clasificarea: apoziție postpusă – topică obiectivă, apoziție antepusă – topică subiectivă. Nu toate variantele combinatorice pot fi clasificate astfel, întrucât comutativitatea sintactică dintre bază şi apoziție aduce după sine, în baza principiului transpozabilității, şi comutativitatea funcțiilor. Este un efect pe care l-am putea numi efectul *yo-yo*, un termen substitut pentru ciclicitate.

Chiar şi în situația, care pare mai uşor analizabilă, a apoziției propoziționale în raport cu o bază funcție sintactică, interpretarea nu este simplă, situația putând fi de apoziție propozițională postpusă sau de apoziție propozițională antepusă, ca în exemplele:

[21] „Tactica salamului: Aşa a numit micul Stalin de la Budapesta, sadicul zelot Mátyás Rákosi, metodologia distrugerii pluralismului prin acapararea graduală a tuturor segmentelor corpului politic" (Tismaneanu 2018).

[21a] Ceea ce m-a supărat la el[bază]/, asta[apoziție] am găsit şi la alții / *vs*

[21b] Ceea ce m-a supărat la el[apoziție]/, asta[bază] am găsit şi la alții.

[22a] Că nu ştie nimic[apoziție]/ asta[bază] mă supăra/ *vs*

[22b] Că nu ştie nimic[bază]/ asta[apoziție] mă supăra./

3.1.2.3. Apoziție proximală şi distală în raport cu baza

Tot o caracteristică extrinsecă este cea care ia în discuție distanța textuală dintre bază şi apoziție. În baza acestui criteriu, apoziția poate fi proximală sau imediată, distală sau mediată, în raport cu baza, şi echidistantă sau izolată.

a. Apoziția proximală sau imediată

Apoziția în topică directă este, de regulă, imediată, fie ea apoziție-funcție sau apoziție-propoziție, ca în exemplele:

[23] „Aşa m-am hotărât să mă duc la olimpiade. Numai că pentru clasa a cincea se organiza doar olimpiada de matematică,[baza]/ materie[apoziție] la care nu străluceam deloc; fizica şi chimia apăreau în clasa a şaptea, iar literatura abia în primul an de liceu" (Sima 2017).

[24] Singurul lucru pe care trebuia să îl faci era să taci din gură,[bază propozițională]/ să nu spui nimic.[apoziție propozițională]/

b. Apoziția distală sau mediată

Apoziția poate fi şi mediată. Apoziția este întotdeauna mediată atunci când este parte sau ramură a unui cumul de funcții sintactice (Secrieru 2001, p. 122.), ca în exemplele următoare:

[25] „Mă consider umanistă, democrată şi europenistă. Aş vrea să pot să fiu politic cosmopolită[baza CFS] (globalistă)[apoziție+CFS], dar încă nu e vremea pentru generația mea" (Miroiu 2017b).

[26] „√Baroane*!*[baza apoziției] era, fără îndoială, un volum[CFS (apoziție + „complement predicativ")] mai angajat decât acesta" (Cincea 2017).

√ [Volumul],

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

3.1.2.4. Apoziții graduale

Un criteriu extrinsec privește și clasificarea cantitativă a apoziției după numărul de unități prin care se exprimă, situație cuantificată terminologic drept apoziție de grad 1, 2 (Dimitriu 1987, p. 29–34; 2002, p. 1524) sau 3 etc., cf. exemplele:

[27] „Profesoara de matematică[baza] de la școală, tovarășa Cristache[apoziție gr. I], era îngrozitor de rea și, pe deasupra, era cocoșată − o poreclisem Coco −, ceea ce nu mă îmbia deloc să mă apuc de matematică. Asta spre deosebire *de* doamna Mirică[baza], profesoara de literatura română[apoziție de gradul I], o frumoasă brunetă cu ochii verzi,[apoziție de gradul II] care m-a fascinat în școală și chiar mulți ani după aceea” (Sima, 2017).

[28] „A câștigat cu maximum de puncte (20) Marius Cavachi,[baza] / un băiat de la liceul Mircea cel Bătrân din Constanța,[apoziție de gradul I] / elevul profesorului Caragea.[apoziție de gradul II]/ Pe locul doi a ieșit Victor Nistor[baza]/ de la liceul de informatică Groza, coleg cu Laurențiu,[apoziție de gradul I]/ prietenul meu din Oltenița.[apoziție de gradul II] /” (Sima 2017).

3.1.2.5. Apoziția izolată

Acest tip de realizare a apoziției începe să devină o caracteristică a sintaxei limbii române contemporane, fiind intens practică de intelectualii de ultimă generație ca efect stilistic și de emfază:

[29] „Ismail Kadare: [...] Dar până la urmă ce însemna dominația otomană?[bază sintagmatică a apoziției] Ostilitatea față de Europa[apoziție sintagmatică izolată]” (Grădinaru 2017).

[30] „Enorm îmi place Brahms. Am învățat enorm de la el. Pentru mine, Brahms a fost și un aparat[baza] de dezvoltat al respirației mele muzicale. Un aparat formidabil[apoziție izolată]” (Pătrășconiu 2017).

Concluzii

1. Taxinomiile structurale ale apoziției au ținut cont, ca și în situația atributului, în primul rând de partea de vorbire prin care era exprimată apoziția, de unde clasificări de tipul apoziție substantivală, adjectivală etc. Cercetătorii care au avansat aceste clasificări s-au dovedit consecvenți cu punctul de vedere că apoziția este o specie de atribut. Admițând că apoziția este o funcție sintactică autonomă în raport cu celelalte funcții, trebuie să admitem și caracterul ei sintactic, astfel încât caracteristica fundamentală a ei, aceea că reduplică funcția sintactică a bazei, să fie prevalentă altor clasificări. Urmând silogismul, este necesar să acceptăm că, în timp ce atributul este o rezultantă a unui raport dintre două părți de vorbire, apoziția se stabilește la nivelul sintaxei, între două funcții sintactice, ceea ce atrage după sine concluzia că apoziția se stabilește între funcții ca unități sintactice. Faptul că funcția sintactică este o unitate sintactică la fel ca alte unități sintactice este demonstrat prin aceea că apoziția se actualizează la nivelul tuturor celorlalte unități sintactice ale limbii: sintagma, propoziția, fraza și transfraza, trecând granița unui raport clasic spre cea a unui mecanism.

2. Referindu-ne la clasificările apoziției, trebuie să facem distincția clară între criterii intrinseci de clasificare a apoziției, cele care privesc actualizările apoziției, privită static, și criteriile extrinseci de clasificare a apoziției, privită dinamic, respectiv care iau în discuție natura antecedentului, contextul sintactic, topica, pla-

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

nurile sintactice ale comunicării şi alți factori descriptivi care fac diferența între un tip sau altul de apoziție. În interiorul fiecărui tip de clasificare, putem să operăm şi cu alte criterii suplimentare, dacă acestea se impun, dinspre practica observației empirice, până la epuizarea descrierilor taxinomice posibile.

3. Noutatea clasificării de față este tocmai acest nou punct de vedere, care ne arată că apoziția se poate realiza între planurile sintactice ale comunicării, dilatând teoretic noțiunea de raport sintactic, se poate actualiza prin toate unităților sintactice, se poate realiza antepus şi postpus, proximal şi distal, gradual şi izolat. Aceste caracteristici taxinomice devin parte a statutului sintactic al apoziției şi îi întăresc trăsăturile sintactice şi opozițiile categoriale în raport cu celelalte funcții sintactice teoretizate.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Izvoare literare

Adameşteanu 2014 = Gabriela Adameşteanu, *http://atelier.liternet.ro/articol/9225/ Gabriela-Adamesteanu-Herta-Muller/Limba-romana-participa-la-limba-germana-in-care-scriu.html* (FB (= Facebook), 10.02.2014).

Baconsky 2017 = Teodor Baconsky, *http://www.aradon.ro/interviu-ja-cu-scriitorul-teodor-baconschi-raul-major-al-romaniei-e-moral-invidia/1814508*, (FB, 15/04/2017).

Cincea 2017 = Melania Cincea, *https://putereaacincea.ro/mircea-cartarescu-intr-o-lume-dominata-de-anti-intelectualism-cum-e-lumea-politica-romaneasca-intelectualii-care-se-ratacesc-aici-se-expun-foarte-tare/* (FB, 17/04/2017).

Cincea 2019 = Melania Cincea, *http://www.memorialsighet.ro/iuliu-maniu-8-ianuarie-1873*... (FB. 05/02/2019).

Dialog exclusiv Lapunkt 2017 = *Dialog exclusiv Lapunkt între Teodor Baconschi şi Cristian Pătrăşconiu*, *http://www.lapunkt.ro/2017/01/09/interviu-teodor-baconschi-cetatea-sub-asediu-ce-se-mai-poate-salva/?utm_campaign=shareaholic&utm_medium=facebook&utm_source=socialnetwork* (FB, 1/10/2017).

Grădinaru 2017 = Magda Grădinaru, *https://www.news.ro/cultura-media/interviu-ismail-kadare-*... (FB, 19/04/2017).

Iamandi 2017 = Ionuț Iamandi, *http://dilemaveche.ro/sectiune/dileme-on-line/articol/panta-rhei-note-de-lectura* (FB 26/09/2017).

Ion, 2017 = Raluca Ion (FB, 19/10/2017).

Miroiu 2017a = Mihaela Miroiu, Share *OpenDemocracy* Post (FB, 19/04/2017).

Miroiu 2017b = Mihaela Miroiu (FB, 24/04/2017).

Pătrăşconiu 2017 = Cristian Pătrăşconiu, *http://www.lapunkt.ro/2017/05/01/interviu-dan-grigore*... (FB, 11/05/2017).

Popescu 2017 = Diana Popescu, *http://www.digi24.ro/magazin/timp-liber/cultura/interviu-ion-vianu-psihiatrul-care-ne-pune-diagnosticul-ca-natie-831828*, (FB, 01/12/2017).

Radulian 2016 = Camelia Radulian, *Noaptea celor singuri*, (FB, 30.12.2016).

Radulian 2018 = Camelia Radulian, *Vă jur, l-am iubit!* (FB, 1/30/2018).

Sima 2017 = Cristian Sima, *Marea Spovedanie*, (FB,19/04/2017).

Tismăneanu 2018 = Vladimir Tismăneanu (FB, 2/6/2018).

b) Bibliografie

CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj-Napoca, I–XXXVIII, 1956–1993.

Diaconescu 1989 = Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1989.

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)

Diaconescu 1995 = Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995.
Dimitriu 1987 = C. Dimitriu, *Apozitive de gradul al doilea*, în LR, XXXVI, 1987, nr. 1, p. 29–34.
Dimitriu 2002 = Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatica limbii române. Sintaxa*, Iaşi, Editura Institutul European, 2002.
Draşoveanu 1971 = D. D. Draşoveanu, *O categorie sintactică-unicitatea*, în CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 325–355.
GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*, II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
GLR 1954 = *Gramatica limbii române*, vol. I, II, Bucureşti, Editura Academiei, 1954.
GLR 1963 = *Gramatica limbii române*. Ediția a II-a revăzută şi adăugită, vol. I, II, Bucureşti, Editura Academiei, 1963.
Hodiş 1990 = V. Hodiş, *Apoziția şi propoziția apozitivă*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1990.
Irimia 1997 = D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997.
LR = „Limba română", Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Mitran 1963 = M. Mitran, *Despre apoziție şi raportul apozitiv*, în LR, XII, 1963, nr. 1, p. 36–45.
Secrieru 2001 = Mihaela Secrieru, *Cumulul de funcţii sintactice în limba română („elementul predicativ suplimentar")*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2001.
Secrieru 1998, 2007, 2009 = Mihaela Secrieru, *Nivelul sintactic al limbii române*, Botoşani, Editura Geea, 1998; ed. a II revăzută şi completată, Iaşi, Editura Sedcom Libris, 2007; ediția a III-a, Iaşi, Editura StudIS, 2009.
Secrieru, 2018 = Mihaela Secrieru, *Structuri apozitive la nivel intrapropoziţional. Abordare teoretică*, în „Philologica Jassyensia", XIV, 2018, nr. 1 (27), p. 107–120.
Stati 1972 = Sorin Stati, *Elemente de analiză sintactică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1972.
Şerban 1970 = V. Şerban, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970.

APPOSITION – NEW STRUCTURAL TAXINOMES. DESCRIPTIVE-THEORETICAL APPROACH
(*Abstract*)

Perennial vestige of the language, that is, old and current at the same time, the apposition represents, after coordination and subordination, the most productive syntactic mechanism by juxtaposing of a language, facilitating the communication needs, precisely because of this malleability brought about by simply joining two terms. The versatility of the syntactic function of apposition is so great that it has been assimilated not only epistemologically with subordination, coordination, with a semantic function or syntactic nonfunction, and more recently with the incidence. Obviously, these interpretations either broadly depicted possible semantic-syntactical achievements, or they described through categorical attributes various types of appositions, especially based on denotative content, and less on categorical, structural or functional content. We believe that there are sufficient objective arguments for the apposition and the syntactic apposition ratio, which generates this syntactic function, to be considered autonomous *in se* and *per se*, based on the syntactic form and syntactic content and the related oppositions. Assuming this point of view, we have found that by intensively investigating the taxonomies of the apposition, the specific differences of this syntactic function can be highlighted in relation to all other known ones.

Cuvinte-cheie: *apoziție*, *raport apozitiv*, *conținut sintactic*, *relație sintactică*.
Keywords: *apposition*, *appositive rapport*, *syntactic content*, *syntactic relation.*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"
Facultatea de Litere
Iaşi, Bd. Carol I, nr. 11
msecrieru@yahoo.com

BDD-A30821 © 2019 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 09:07:21 UTC)